

INTERFERENȚE SOCIOCULTURALE: CONTEXT CULTURAL, SEMNIFICAȚIE CULTURALĂ, DIVERSITATE CULTURALĂ

SOCIO-CULTURAL INTERFERENCES: CULTURAL CONTEXT, CULTURAL SIGNIFICANCE, CULTURAL DIVERSITY

TATIANA COMENDANT¹

doctor în sociologie, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0003-2596-4714>

CZU 316.7

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2025.2.16>

Prezenta lucrare abordează probleme de semnificație epistemologică de identificare a culturii ca fenomen complex și concret, ca un proces și multiple consecințe ale activității umane în toate domeniile, în care acestea funcționează și contribuie la desăvârșirea spirituală a omenirii. Studiul remarcă un șir de probleme de interferență socioculturală prin analiza conceptelor de „context, semnificație și diversitate culturală”, care capătă o rezonanță specifică în dependență de caracterul relațiilor sociale contemporane.

Perspectiva sociologică reflectă echilibrul fragil între tradiție și modernitate. Cadrul conceptual examinat relevă interdependența termenilor. Concluzia este că spațiul cultural încorporează experiența agentului social și funcționează ca o matrice de percepție între valorile tradiționale și condițiile de viață moderne.

Cuvinte-cheie: cultură, societate, context cultural, semnificație culturală, diversitate culturală, relativism cultural, xenocentrism, coeziune

This paper addresses issues of epistemological significance in identifying culture as a complex and concrete phenomenon, a process and consequences of human activity in all areas, in which they contribute to the spiritual perfection of humanity. The study highlights a number of issues of sociocultural interference by analyzing the concepts of “context, meaning and cultural diversity”, which acquire a specific resonance depending on the character of contemporary social relations.

A sociological perspective reflects the fragile balance between tradition and modernity. The examined conceptual framework reveals the interdependence of the terms. The conclusion is that the cultural space incorporates the experience of the social agent and functions as a matrix of perception between traditional values and modern living conditions.

Keywords: culture, society, cultural context, cultural significance, cultural diversity, cultural relativism, xenocentrism, cohesion

Introducere

Cultura se prezintă drept subiect comun al mai multor domenii ale științei care înglobează studiile culturale, filosofia, antropologia, sociologia culturii, economia culturii, etc. Cercetările efectuate au stabilit că noțiunea de cultură presupune un fenomen complex, un ansamblu de valori constituite istoric, o metodă viabilă de valorificare a realității. Rezultatele de performanță acumulate de către un popor, de întreaga omenire în toate activitățile sociale contribuie la desăvârșirea spirituală a națiunii, în particular, și a progresului, în general.

Se știe că activitatea socială este de natură sincretică și nici un fel de activitate nu există în stare pură. Dimpotrivă, facultatea de acaparare a culturii indică multiple aspecte ale activității culturale în diverse sfere de activitate socială. În cele ce urmează, vom face o încercare de reflectare a culturii ca pe o consecință a activității umane, a gradului de însușire de către om a esenței lui socio-culturale.

¹ E-mail: tatianacomend@gmail.com

Contribuții științifice în semantica conceptului de cultură

Vestitul filosof român Mircea Eliade definește cultura ca fiind un „mod specific de existență a omului în Univers” [1 p. 1]. La 1933, gânditorul român percepea cultura ca pe o „transfigurare a naturii prin om (...), o adăugire, un mit care organizează experiența într-o tectonică asemănătoare tectonicii în care se organizează celulele într-o viață biologică” [1 p. 4]. M. Eliade evidențiază un fapt semnificativ: „Cultura, așadar, nu e decât valorificarea experiențelor sufletești și organizarea lor independentă de celelalte valori (economice, politice). Precizarea aceasta e justă atât pentru indivizi cât și pentru popoare” [2 pp. 39-40].

Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) are un program vast dedicat culturii care acoperă toate aspectele moștenirii culturale. Cultura este recunoscută ca un element central al dezvoltării sustenabile, nu doar ca un aspect al acesteia. În ansamblu, cultura reprezintă o serie de caracteristici distincte ale unei societăți sau ale unui grup social, care sunt redată în termeni spirituali, materiali, intelectuali sau emoționali.

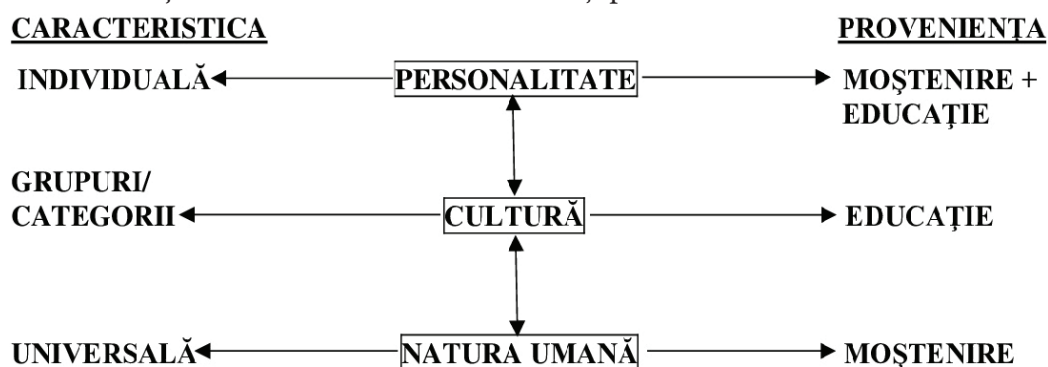
La 1871, pionierul britanic al științei antropologice Edward Burnett Tylor afirma că „recensământul tuturor faptelor vieții obișnuite ale unui popor reprezintă acel întreg pe care îl numim cultură” [3 p. 104]. „Cultura exprimă modul de viață al comunității umane prin modele de comportament, însușește atitudini și elemente materiale acceptate antropologic. ...Cultura este mediul omului... Ea revine selectiv „ca o relație” între om și societate”, afirmă renumitul antropolog american Edward Twitchell Hall în lucrarea *The Hidden Dimension (Dimensiunea ascunsă)* [4]. În altă lucrare a sa, *Beyond Culture (Dincolo de cultură)*, cercetătorul intercultural scria că „un individ se poate înțelege pe sine prin introspecție (concepție, cunoaștere, introspecție, mentalitate, penetrație), analiză sau prin forțele care îi modelează viața, fără a înțelege cultura din care face parte” [5].

În opinia cercetătorilor români, „trăsăturile fundamentale, specifice, de identificare ale culturii sunt dependente de existența unui model comportamental uman, integrat într-un sistem social caracteristic, dominant și stabil, pe intervale de timp extinse, posibil să se dezvolte în dependență directă cu capacitatea sistemului de a învăța/comunica și de a transmite cunoaștere „succesorilor printr-un proces de socializare” [6 p. 21].

În linii mari, concretizează savantul român Ioan Oprea, „cultura reprezintă ansamblul aspectelor intelectuale ale unei civilizații și se concentrează în suma conștiințelor achiziționate într-un sistem cumulativ al produselor cunoașterii, care permit dezvoltarea simțului critic, al gustului, al judecății etc.” [7 p. 178]. Profesorul universitar, doctor Nicolae Frigioiu, specifică: „Cultura cuprinde ansamblul fenomenelor social-umane care apar ca produse cumulative ale cunoașterii și, totodată, ...cultura este elementul învățat al comportamentului uman” [3 pp. 104-105].

Însușirea culturii se face prin două tipuri de forme de memorare: *subiectivă*, care include reflexe, imagini, cuvinte și *obiectivă*, care include obiecte, peisaje, cărți, reguli etc. Locul în care cultura există și se manifestă ca o acțiune continuă poate fi definit ca și areal cultural. Astfel, obiectele culturale materiale, artefactele se clasifică drept *areal cultural fizic, exterior*, iar ideile, comportamentele, valorile, etc. – drept *areal cultural spiritual, interior*.

Există o varietate nelimitată de surse culturale care intervin prin mediile sociale, cum ar fi școala, familia, comunitatea. Identificarea individului cu cultura se face prin comportamente. Acestea persistă din exteriorul câmpului conștient [5]. Savantul român Carmen Aida Huțu consideră că sensul larg al înțelegerii culturii se exprimă printr-o „programare colectivă a minții”. Cercetătoarea determină cultura ca pe un fenomen colectiv, acceptat total sau parțial de către indivizii aceluiasi mediu social și evidențiază delimitarea culturii de natura umană și de personalitatea individuală [6] (**Figura 1**).

Figura 1. Diferențieri între cultură, natura umană și personalitate

Sursa: Adaptare după Huțu, C.A., 2007 [6].

Diferențele pe care le observăm în **Figura 1** sunt:

- caracterul individual al personalității care se moștenește și se dobândește prin învățare;
- natura umană se moștenește, având caracter universal;
- cultura este rezultatul educației și caracterizează grupuri/categorii de indivizi, dându-le sens existenței lor comune.

Cercetările sociologice recente demonstrează importanța înțelegerii identității culturale românești. Sociologii analizează rolul sociologiei în procesul de modernizare culturală și instituțională, examinează modul de integrare a comunităților în contextul schimbărilor socioculturale rapide [8].

Context cultural

Alfred L. Kroeber (antropolog american de renume) și Clyde Kluckhohn (antropolog și sociolog american), având o colaborare fructuoasă în calitate de coautori ai lucrării fundamentale *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions* (*Cultura: o analiză critică a conceptelor și definițiilor*), au oferit o definiție amplă a conceptului de cultură care rămâne esențială în studiile culturale. Această sursă subliniază cum influențează profund contextul cultural asupra modului în care oamenii percep, gândesc și acționează [9].

Contextul cultural se referă la ansamblul de credințe, valori, tradiții, obiceiuri și practici sociale care influențează gândirea, comportamentul și comunicarea oamenilor dintr-o societate sau dintr-un grup, ajutând la interpretarea sensului mesajelor și a evenimentelor în cadrul acelei comunități. Aceasta oferă cadrul necesar înțelegerii contextului istoric, social și emoțional, modelând felul în care interacționează indivizii și cum percep ei lumea.

Contextul cultural în psihologie se referă la experiențele și orientările culturale ale indivizilor și familiilor acestora, modul în care diversele medii culturale pot modera relațiile interpersonale [10]. Din punct de vedere sociologic, contextul cultural reprezintă mediul simbolic și normativ care înconjoară orice interacțiune umană, servind drept sursă principală de control asupra comportamentului individual. Acesta nu este doar un fundal pasiv, ci un ansamblu dinamic de factori care influențează modul în care membrii unei societăți gândesc, comunică și interpretează realitatea socială. Elementele-cheie ale contextului cultural cuprind: limba și simbolurile, normele sociale, valorile și religia, identitatea culturală, istoria colectivă.

Principalele perspective sociologice asupra contextului cultural includ:

- *Cadru de determinare socială.* Știința sociologică analizează contextul cultural ca pe o structură care formează personalitatea și identitățile colective (gen, etnie, clasă socială). Acesta dictează ce este considerat „natural” sau „firesc” într-o anumită comunitate.
- *Sistem de semnificații.* În sociologia culturii contextul este analizat prin prisma simbolurilor și a codurilor utilizate de indivizi pentru a da sens experiențelor lor. Contextul cultural funcționează ca un instrument de mediere între individ și structura socială.

În sociologia contemporană cultura este tratată ca o variabilă independentă, capabilă să explice fenomene sociale complexe, de la coeziune la conflicte. Contextul cultural devine un „conector”, o „amprentă” care înglobează diverse dimensiuni de ordin fizic, psihic, social și cultural, o dispoziție socială de a acționa și percepe lumea, strâns legată de poziția ocupată în câmpul sociocultural.

Semnificație culturală

Dacă cultura este gândită ca un software mental, ea implică în special și conceptele mentale de gândire, sentimentale și comportamentale [11 p. 5]. Aceasta explică modul în care semnificația culturală este construită simultan din „interiorul” minții noastre și din „exteriorul” situației în care ne aflăm.

- 1) *Procesul interior*, la nivel central, reprezintă aparatul nostru cognitiv și simbolic. „Central”, deoarece ține de nucleul identității personale. Este modul în care individul a interiorizat cultura prin educație și socializare.
- 2) *Procesul exterior*, la nivel situațional, se referă la circumstanțele concrete și imediate în care are loc o interacțiune. Semnificația nu este fixă; ea depinde de „unde” și „când” te afli. „La nivel situațional” înseamnă că sensul unui mesaj se schimbă în funcție de decor, de participanți și de momentul istoric. De exemplu, un discurs despre libertate are o semnificație diferită într-o sală de clasă față de o piață publică în timpul unui protest. Procesul exterior „dictează” care parte din bagajul tău cultural este relevantă în acel moment specific.

Profesorul și cercetătorul social englez, John W. Gardner, în anii '90 ai secolului trecut (1989), scria în lucrarea *On Leadership (Despre conducere)*: „Omul este un căutător încăpățânat de semnificații”. Această „încăpățânare” constituie motivul pentru care „oamenii obțin înțelegeri prin intermediul culturii, în scopul de a-și satisface nevoia culturală și de a exercita control asupra destinului propriu” [12].

Cultura este factorul esențial care creează personalități și semnificație. Prin semnificație cultura dirijează viața umană, orientând-o prin creație. Doar prin comunicare poate fi realizat un schimb de valori, norme, reguli și idei între reprezentanții diferitor medii culturale.

Sușinem afirmația lui Alexandru Tănase precum că cultura este, prin geneza și finalitatea ei, un fenomen social, fiind moștenită prin mecanisme sociale, deprinsă și învățată, care îl conduce pe individ spre umanitate, spre valorile ei supreme. Factorul comunicațional nu este exterior culturii, ci ține de sensul și finalitatea acesteia [13 p. 93].

Diversitate culturală

Lumea modernă exprimă o diversitate etnică, lingvistică și spirituală a existenței sociale. Diversitatea culturală reprezintă diversitatea grupurilor culturale în cadrul unei societăți, îndeosebi, dacă societatea este numeroasă, complexă și modernă.

Diversitatea culturală se manifestă nu numai prin variatele moduri în care patrimoniul cultural al umanității este exprimat, amplificat și transmis prin varietatea expresiilor culturale, ci și prin diverse moduri de creație artistică, producție, diseminare, distribuție și utilizare, indiferent de mijloacele și tehnologiile utilizate.

Articolul 1 din Declarația Universală UNESCO privind diversitatea culturală (2 noiembrie 2001) prevede: „Cultura ia forme diverse în timp și spațiu. Această diversitate este întruchipată în unicitatea și pluralitatea identităților grupurilor și societăților care alcătuiesc omenirea. Ca sursă de schimb, inovație și creativitate, diversitatea culturală este la fel de necesară pentru omenire precum este biodiversitatea pentru natură. În acest sens, ea este moștenirea comună a umanității și ar trebui recunoscută și afirmată în beneficiul generațiilor prezente și viitoare” [14].

Diversitatea culturală reflectă modul în care valorile tradiționale coexistă cu condițiile moderne de viață. Interdependența socială nu este doar o sumă de diferențe, ci și un cadru conceptual care arată interacțiunea și influența reciprocă dintre grupuri. Ea ajută comunitățile să își păstreze identitatea, dar

și să construiască punți de dialog. Diversitatea culturală este importantă prin aspecte de creativitate și de inovație. Varietatea culturală stimulează schimbul de idei și dezvoltarea de noi forme artistice și sociale.

Diferențele culturale pot genera tensiuni dacă nu sunt gestionate prin dialog și respect reciproc. Știința sociologică, antropologia și studiile culturale comparate au fost marcate de „apariția” unui concept fundamental, amplu dezbătut și supus permanent (re)definirii – „relativismul cultural”. El afirmă că normele și obiceiurile culturale sunt relative la contextul social în care apar. „Relativismul cultural” este principiul conform căruia valorile, credințele și practicile unei societăți trebuie înțelese în cadrul propriei sale culturi, nu judecate prin prisma standardelor altei culturi. „Prima formulare a principiului a aparținut sociologului american William Graham Sumner, în 1906. Apoi, în anii '20 și '30 ai secolului trecut, relativismul a căpătat importanță fundamentală datorită eforturilor întreprinse de Ruth Benedict, Margaret Mead și Melville Herskovits, dominând discursul antropologilor până prin anii '50” [15 p. 69].

Cătălin Constantinescu, doctor în filologie la Universitatea *Alexandru Ioan Cuza* din Iași, specifică că „Esența relativismului cultural... constă în faptul că ne spune și astăzi că nu există cultură superioară sau inferioară prin natura sa. Toate culturile sau civilizațiile, fie ele orientale sau occidentale, sunt de valori egale, cu puncte slabe și cu puncte tari” [15 p. 72].

De rând cu „relativismul cultural”, în Republica Moldova este prezent și un alt curent de gândire – xenocentrismul. Termenul provine din grecescul xeno („străin”) și este opusul etnocentrismului (conceptul presupune superioritatea propriei culturi). Conform dicționarului explicativ al limbii române (DEX), „xenocentrismul” (fr.) exprimă predilecția pentru idei și produse străine; ...semnifică starea de neadaptare socială, de refuz al normelor și valorilor unui grup sau ale unei societăți [16].

Sociologii definesc xenocentrismul ca tendință de a considera valorile, obiceiurile, ideile și produsele altei culturi ca fiind superioare celor proprii, adesea idealizând străinul și devalorizând propriul grup social. Xenocentriștii preferă mărci străine sau produse de import, considerându-le de calitate superioară, admiră modul de viață occidental, fiind în afara Occidentului sau, invers, idealizează stilurile de viață „tradiționale” sau „exotice” (în context occidental), aleg universitățile străine ca fiind „mai bune” decât cele naționale, chiar și atunci când standardele sunt comparabile. Astfel, xenocentriștii sunt lipsiți de un spirit critic, fiind ușor influențați, manipulați sau asimilați de reprezentanții mediilor culturale. Sociologii consideră că xenocentrismul este un concept important pentru studiul globalizării și al interacțiunilor interculturale.

În Republica Moldova xenocentrismul poate fi depășit prin politici publice, educație și inițiative comunitare care să întărească încrederea în patrimoniul cultural local. Depășirea xenocentrismului nu înseamnă izolare culturală, ci echilibru: aprecierea culturii proprii în paralel cu deschiderea către influențe externe. Moldova poate deveni un exemplu de coeziune culturală, unde tradițiile locale sunt valorizate la fel de mult ca cele internaționale.

Coeziunea culturală în Republica Moldova se poate construi printr-un echilibru între valorizarea patrimoniului local și deschiderea către diversitate, cu accent pe educație, dialog și politici publice incluzive. Coeziunea socioculturală se sprijină pe cunoașterea limbii române de către toți conlocuitorii, ca limbă comună, pentru a asigura unitatea și funcționalitatea statului, dar cu respect pentru culturile minoritare. Unitatea trebuie să fie percepută ca armonie în diversitate.

Republica Moldova are bază legală pentru protecția diversității culturale, dar pentru o aplicare reală și eficientă sunt necesare măsuri practice: educație multiculturală, finanțare dedicată, monitorizare transparentă și promovarea dialogului intercultural.

Concluzii

În lumina celor expuse mai sus, constatăm că Republica Moldova se află într-un continuu proces de consolidare a coeziunii sociale, de redefinire identitară culturală, la care se adaugă o nouă dimensi-

une complexă în ecuația raportului dintre contextul cultural, semnificația culturală și diversitatea culturală, care capătă o rezonanță specifică în dependență de caracterul relațiilor sociale contemporane. Menționăm câteva idei fundamentale cu referire la subiectele discutate:

- Importanța culturii în epoca post-industrialismului crește în mod obiectiv. Identitatea, percepția realității și chiar modalitățile de a fi ale omului sunt profund influențate de tradiții, limbaj, practici sociale și norme valorice specifice fiecărei culturi.
- Cultura este un fenomen colectiv și este acceptată total/parțial de către indivizii aceluiași mediu social. Ca perspectivă individuală/colectivă, cultura devine un model integrat de comportament uman.
- Existența umană nu este statică sau universală, ci se formează în mod activ prin intermediul contextului cultural.
- Contextul cultural reprezintă locul de manifestare continuă a culturii, mărginit prin diverse limitări.
- Comunicarea intern-extern, în context cultural, creează semnificație culturală.
- Semnificația culturală dirijează viața umană, orientând-o spre valorificarea destinului propriu, având la bază valorile morale și spirituale ale strămoșilor noștri.
- Diversitatea culturală este moștenirea comună a umanității. Ea stimulează schimbul de idei și dezvoltarea de noi forme artistice și sociale.
- Diversitatea culturală trebuie afirmată în beneficiul generațiilor prezente și viitoare.
- Relativismul cultural presupune un mod obiectiv de a gândi, a aprecia și tolera diversitatea etnică, lingvistică și culturală, fapt inevitabil în lumea contemporană.
- Conceptul de relativism cultural înseamnă un echilibru între aprecierea culturii proprii și receptivitate față de alte culturi existente în societate.
- Xenocentrismul poate fi o formă de deschidere culturală, dar devine problematic când duce la o respingere totală a propriei culturi, fără o evaluare obiectivă.

Republica Moldova, ca societate pluriculturală, trebuie să se poziționeze pe susținerea și implementarea continuă a relativismului cultural, să creeze un mediu favorabil pentru valorificarea patrimoniului divers, aceste acțiuni fiind vectori de reușită în consolidarea coeziunii sociale în țară.

Referințe bibliografice

1. ELIADE, Mircea. Cultură. *Cuvântul*. 1933, 16 decembrie.
2. ELIADE, Mircea. *Profetism românesc*. București: Roza Vânturilor, 1990. ISBN 973-9003-04-3.
3. FRIGIOIU, Nicolae. *Politologie și doctrine politice*. București: Editura Economică, 2001. Disponibil: <https://filosofiepolitica.wordpress.com/wp-content/uploads/2008/03/nicolae-frigioiu-politologie-si-doctrine-politice.pdf> [accesat 2024-10-21].
4. HALL, Edward T. *The Hidden Dimension*. New York: Doubleday Publishing Group, 1990. ISBN 0-385-08476-5. Disponibil: https://kulturiskvleebi.weebly.com/uploads/1/8/3/7/18376403/hidden_dimension_1.pdf [accesat 2025-07-21].
5. HALL, Edward T. *Beyond Culture*. New York: Doubleday Publishing Group, 1989. ISBN 0-385-12474-0. Disponibil: https://monoskop.org/images/6/60/Hall_Edward_T_Beyond_Culture.pdf [accesat 2025-07-21].
6. HUȚU, Carmen Aida. *Cultura organizațională și leadership: Fundamentarea capacității competitive a firmei*. București: Editura Economică, 2007. ISBN 978-973-709-317-2.
7. OPREA, Ioan. *Comunicare culturală și comunicare lingvistică în spațiul european*. Iași: Editura Institutului European, 2008. ISBN 9736115607. ISBN 9789736115608.
8. ZAMFIR, Cătălin și Elena ZAMFIR (coordonatori). *Misiunea sociologiei românești în perioada comunistă. Din memoriile sociologilor*. București: Editura Academiei Române, 2025. ISBN 978-973-27-3981-5.
9. KROEBER, Alfred L. and Clyde KLUCKHOHN. *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Cambridge: Massachusetts: Peabody Museum Press, 1952.
10. KILIAN-KORNELL, Gunhild și Annette EIDEN. *Enciclopedia sănătății copilului*. București: Editura Niculescu, 2009. ISBN 978-973-748-417-8.
11. HOFSTEDE, Geerd; Gert Jan HOFSTEDE and Michael MINKOV. *Cultures and Organizations: Software of the Mind: Intercultural Cooperation and its Importance for Survival*. 3rd ed. New York: Mc Graw-Hill, 2010. ISBN 978-0-07-177015-6. Disponibil: https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/900222/mod_resource/content/1/G.Hofstede_G.J.Hofstede_M.Minkov

- %20%20Cultures%20and%20Organizations%20%20Software%20of%20the%20Mind%203rd_edition%202010.pdf [accesat 2025-09-10].
12. GARDNER, John W. *On Leadership*. New York: Free Press, 1989. ISBN 978-0029113110. Disponibil: <https://www.amazon.com/Leadership-John-W-Gardner/dp/0029113113> [accesat 2025-08-18].
 13. TĂNASE, Alexandru. *Cultură și civilizație*. București: Editura Politică, 1977.
 14. *Diversitatea Culturală*: Declarația Universală UNESCO din 02-11-2001. Disponibil: <https://whc.unesco.org/en/glossary/223?utm> [accesat 2025-09-10].
 15. CONSTANTINESCU, Cătălin. Relativismul cultural în studiile literare comparate. Deschiderea spre Celălalt și spre Periferie. *Acta Iassyensia Comparationis*. 2007, nr. 5, pp. 69–74. ISSN 1584-6628. Disponibil: https://www.literatura-comparata.ro/Site_Acta/Old/acta5/acta5_cc.pdf [accesat 2025-09-17].
 16. Xenocentrism. In: *Dex.md*. Disponibil: https://www.dex.md/definitie/xenocentrism#google_vignette [accesat 2024-10-24].

Manuscris primit la 24.09.2025. Acceptat pentru publicare la 21.10.2025².

2 Acest articol este distribuit sub licența Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International.